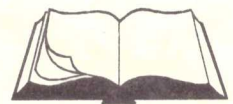

מִי יֵשׁ מִי יֵשׁ

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח').

גליון 326

שאלות המצויות

חשון תשע"ח

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"ל "דברי שיר" ב"ב

לע"נ אחי, נפש נקיה וטהורה

שמעון בן הגה"צ רבי יוסף צבי הלוי ז"ל
נלב"ע אי בסיון תשע"ז

⊗⊗⊗⊗

ציצית של כמה אחים

שאלה: הרבה פעמים אחים מחליפים ולובשים את הציצית של אח אחר, האם יכול לברך כשרואה שלובש משל אחיו או לא?
תשובה: מבואר בשו"ע (סי' י"ד סעיף ד') שמותר ליטול טלית חברו ולברך עליה, ובלבד שיקפל אותה אם מצאה מקופלת, ועי' במשנ"ב (סי' ק"ד) בשם ה"ד"ר חיים" שיותר טוב שיכוון לא לקנות ולא יברך, עי' שם. ולפי"ז בנד"ד עדיף שכל אחד יסמן את הציצית שלו וילבש את שלו (הגר"ח קניבסקי שליט"א), או יש עצה שכל אחד יאמר בפירוש שמקנה את הציצית לאחיו כשהוא לובשו, או שמתחילה יקנו הציצית לכולם ביחד, ונעשה מעיקרא בגד של שותפים, שחייבים בציצית כמבואר בשו"ע (שם סעיף ה').

כל הציבור אומרים קדיש

שאלה: מניין שכולם חייבים, האם יכולים כולם לומר קדיש או חייבים כמה רק לשמוע?
תשובה: אפשר שאפילו כל הציבור יחד יגידו קדיש, אע"פ שאין מי שעונה אמן אחרים, ונוסח "ואמרנו אמן" קאי על המלאכים המלווים את האדם, ועכ"פ לכתחילה יחדר שלפחות אחד יהא שעונה אמן, ועדיף שיהיו שניים (שו"ת "רוב פעלים" ח"ב סי' י"ד, שו"ת "מנחת יצחק" ח"ד סי' ל', וע"ע "מגן אברהם" סי' פ"ו ס"ק ז' ובשם "מטה משה" בשם ר"י החסיד, אפילו יחיד המתפלל מסיים באמירת "עושה שלום ... ואמרנו אמן" שזה קאי על המלאכים, עי' שם).

"טל ומטר" בברכה אחרת

שאלה: שכח לומר "טל ומטר", וכשהגיע לברכת "על הצדיקים" נזכר ואמר שם "טל ומטר", וסיים שמו"ע, האם יצא יד"ח?
תשובה: חז"ל תקנו לומר "טל ומטר" בברכת "ברך עלינו" או בברכת "שמע קולנו", ואם אמרו שלא במקומו אפילו בדיעבד לא יצא וצריך לחזור ולהתפלל (הגר"ח קרליץ שליט"א).

חזר בטעות ל"ברך עלינו"

שאלה: שכח "טל ומטר" ונזכר בברכת "ולירושלים עירך", וטעה וחזר ל"ברך עלינו", ולאחר כמה ברכות נזכר שיכול היה להמשיך ולאמר בברכת "שמע קולנו", מה עליו לעשות?
תשובה: יפסיק במקום שעומד ויחזור לברכת "ולירושלים עירך" (הגר"ח קניבסקי שליט"א, מובא בספר "אשי ישראל" פרק כ"ג ס"ק קע"ו, וכעין זה משמע ב"שערי תשובה" סי' קי"ד ס"ק ט' בשם ספר "מכתם לדוד").

שאלה: שכח "טל ומטר" ונזכר באמצע ברכת "ולמלשינים", וחזר ל"ברך עלינו", וגמר השמו"ע, האם יצא יד"ח?
תשובה: מסתבר שיצא בזה יד"ח ולא אמרין כיון שלא היה צריך לחזור ממילא הוי ברכת "ברך עלינו" בפעם השניה מיותרת, וכאילו הזכיר "טל ומטר" שלא במקומו, רק אמרין עכשיו שחזר ל"ברך עלינו" ותיקנו שפיר יצא בזה (הגר"ח קרליץ שליט"א).

ש"ץ ששכח לומר "טל ומטר" בתפילת לחש

שאלה: שליח ציבור שנזכר לאחר שסיים תפילת חזרת הש"ץ כי שכח לומר "טל ומטר" בתפילת לחש. האם יצא יד"ח ע"י חזרת הש"ץ?
תשובה: ש"ץ ששכח בתפילת לחש בדבר שמחמתו צריך לחזור, אם היה כן במעריב יחזור ויתפלל בסיום כל התפילה, אבל בשאר תפילות אינו חוזר וסומך עצמו על חזרת הש"ץ (עי' שו"ע סי' קכ"ו סעיף ד', ומשנ"ב סק"י), ואפילו לא ידע קודם חזרת הש"ץ מהטעות (הגר"ח קרליץ שליט"א, ודלא כספר "אשי ישראל" פרק כ"ב ס"ק קע"ט).

ברכת כהנים או "אלוקי נצור"

שאלה: כהן סיים ברכת "המברך את עמו ישראל בשלום", והגיע זמן ברכת כהנים בחזרת הש"ץ, האם יעלה לומר ברכת כהנים (עשה

עקירת רגליו ב"רצה"), ואח"כ יאמר "אלוקי נצור", או ימשיך ויגמור שמו"ע בלי ברכת כהנים?

תשובה: יאמר יהיו לרצון... ויברך ברכת כהנים ויסיים אח"כ "אלוקי נצור" (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

כהן איטר יד

שאלה: לכהן יש בן שהוא איטר יד, האם יש ענין להרגילו להיות ימיני, היות שאיטר יד פסול לעבודה?

תשובה: מבואר בגמרא (סנהדרין צ"א:) שלעתיד לבוא עתידין כולם להתרפאות, וא"כ כשיבנה בית המקדש כל המומים יסתלקו (ספר "אילת השחר" פי' אמור כ"א, כ"א, בשם בעל "קהילות יעקב" זצ"ל).

עניית "שמע ישראל" של קדושה

שאלה: בשבת בבוקר, נמצא באמצע "אלוקי נצור" של תפילת מוסף, האם אפשר לענות "שמע ישראל" של קדושה ביחד עם הציבור?

תשובה: מסתבר שמותר (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

עשה סיום בשבת

שאלה: מי שעושה סיום בשבת, האם יאמר הקדיש המיוחד לסיום, או שמא כיוון שאומרים אותו גם בשעת הלויית המת אין לאומרו בשבת?

תשובה: גם בשבת אומר אותו קדיש כיון שעשה סיום מסכת (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

קורנפלקס עם חלב בשבת קודש

שאלה: האם מותר לאכול פתיתי קורנפלקס עם חלב, או יש בו משום לישא?

תשובה: מותר לתת חלב ע"ג פתיתי קורנפלקס סמוך לאכילתם, לפי שאינם נדבקים זה לזה אלא כשהמים משך זמן (ספר "איל משולש" מלאכת לישא פרק א' אות פ"ג בשם הגר"ח קרליץ שליט"א).

טלטול במושב כשהשער הראשי פתוח

שאלה: עשו שבת צוותא במושב המוקף גדר, אבל באמצע השבת השומר הגוי נכנס ויצא עם הרכב שלו, ופתח את השער החשמלי (שהוא יותר מעשר אמות, ובלי צורת הפתח), האם מותר לטלטל במושב כשהשער פתוח?

יסוד השאלה הוא, דלענין רשה"ר מצאנו פלוגתא, כשיש דלתות הראויות להינעל, האם זה מספיק לביטול דין רשה"ר, ויכול לעשות שם עירוב, או צריך בפועל שהדלתות יהיו נעולות כלילה. השו"ע (סי' שס"ד ב') סתם בדעה ראשונה שצריך בפועל שיהיו נעולות כלילה, אבל לענין עירוב חצירות כשיש פירצה יותר מעשר, ויש שם דלת הראויה להינעל עדיין יש לדון האם זה מספיק או לא.

תשובה: יש סוברים שאם השער פתוח יותר מעשר אמות, ואין שם צורת הפתח, הר"ז כמו פירצה ואסור לטלטל שם (י"ח אדם" כלל נ"ג י"ד, וב"חזון איש" סי' ע"ח ס"ק א', ובחז"א יו"ד סימן קע"א, בכורות הסימנים, כתב דיש לפרסם דבר זה שאין להתיר בלי צורת הפתח). ויש מתירין מכיון שיש דלת שראויה להינעל, נחשב לפתח אפילו שאין שם צורת הפתח (שו"ת "אבני נזר" וכ"כ בשו"ת "חתם סופר" או"ח סי' פ"ח שיש מקום להקל).

למעשה יש לחשוש לשיטות האוסרים, לכן המנהג בהרבה מושבים שיש להם פתח רחב על דלתות שנפתחות, לעשות צורת הפתח שאז אפשר לטלטל אפילו כשהשער פתוח.

שימוש בדרכי רפואה שונות

שאלה: האם מותר להשתמש בכל סוגי הרפואה אע"פ שאינם מקובלים ומובנים ע"י רופאים, כגון תולים חוט עם משקולת, ולפי הסיבוב יודעים מה טוב לחולה ומה לא טוב בשבילו?

תשובה: מצינו הרבה דברים כאלו, וכגון בשו"ת "בנין ציון" (לבעל "ערוך הנר" סי' ס"ז), דן ברפואה של יחיפנוזה' שהופך האדם לאדם אחר, האם זה כוח רפואה או כוח של טומאה (ואז עשו כן ע"י שנתנו מגנט על ראש האדם), ומסיק ששאל חכמי אומות העולם ובירר שאין זה כוחות הטומאה רק עפ"י חכמי הבריאה (הגם שלא הבינו ממש איך

זה פועל, וכ"כ בשו"ת "אגרות משה" (יו"ד ח"ב ס"י כ"ט) כתב שהיפנוזה אינה שייכת לכישוף. וכן יש סוג של טיפול הנקרא 'מוח אחד' שע"י עושים רפואות לבני אדם, גם בזה אין משום חשש איסור, רק שצריך לעמוד על המשמר שהרופא המטפל לא אומר דברי הבל לפני האדם (הגר"נ קרליץ שליט"א). כמו כן יש הרבה דברים בבריאה שאנו לא מבינים, והסתבות הן עושות, ויש בהם דברים שבתוך טבע הבריאה, והכל נברא ע"י "בראשית ברא אלוקים", במאמר הבורא יתברך, והגם שאין אנו מבינים מכל מקום יודעים שזה פועל כך וכך, וכמו החוט שתולים ורואים מזה, יש הסברים עפ"י דרך הבריאה ואין זה קשור לכישוף כלל ומותר, ואין זה דבר דמיוני, רק כוח מטבע הבריאה (וע"ע שו"ת "שבט הלוי" ח"ט תש"ק).

מזוזה במושב זקנים של גויים

שאלה: ליהודי בחו"ל יש מושב זקנים של גויים לשם פרנסה ומסחר, ויש לו פועלים יהודים שאינם שומרי מצוות העובדים עבורו, וגם הוא נכנס לשם מידי פעם, האם חייב לקבוע שם מזוזה?
תשובה: יהודי שיש לו בית חרושת שמייצר כל מיני דברים חייב במזוזה, היות שיש לו חפצים והיו כמו חנות שחייב במזוזה, וא"כ גם בזה כיון שהכל שייך לו חייב לקבוע שם מזוזה, אבל בלי ברכה, כיון שלא ישן שם, וכמו בכל חנות (ע"י שו"ע יו"ד סי' רפ"ו סעיף י"א, וט"ז שם סק"י). אולם אם יש חשש שהגויים שם יבזו או יפסידו המזוזה לא יתן שם מזוזה וכמבואר ברמ"א (יו"ד שם).

צירוף קמח חיטה וקמח שיבולת שועל לחלה

שאלה: אפה עוגה מקמח חיטה ומקמח שיבולת שועל, האם חייב להפריש חלה?
תשובה: אם עשו שני בצקים, אחד מחיטה ואחד משיבולת שועל, כיון שהוא מקפיד שלא יתערבו, לא מצטרפים לשיעור חיוב חלה, וצריך בכל בצק בעצמו שיהא בו שיעור חלה. אולם אם עשה בצק אחד גדול של קמח חיטה וקמח שיבולת שועל מעורבים ביחד, או ע"פ שבכל אחד לבד אין שיעור חלה, אבל כיון שביחד הוא שיעור חלה והוא בצק אחד מצטרפים לשיעור חלה.

אבד ילד והתחייב לתת צדקה

שאלה: היתה מהומה במקום (כגון פארק גדול) וילד הלך לאיבוד, הורי הילד חיפשו אותו, כל אחד בנפרד, האבא הבטיח 300 ₪ לקופת העיר עבור מציאת הילד במהרה, גם האמא התחייבה לתת 300 ₪ לקופת העיר, (ולא ידע האחד על התחייבות השני), האם מספיק שיתנו 300 ₪ כיון שאם היה יודע האחד על התחייבות השני לא היה מתחייב בעצמו?
תשובה: שניהם צריכים לתת, שכן בזכות הצדקה של שניהם נמצא הילד (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

כתב אות לשם ספר תורה

שאלה: בשעת סיום כתיבת אותיות בספר תורה כיבדו אחד ואמר 'לשם ספר תורה', ולא אמר 'לשם קדושת ספר תורה' האם יצא יד"ח?
תשובה: לכתחילה בכל עניני ספר תורה, תפילין ומזוזות צריך לומר להריני כותב לשם קדושת ספר תורה, וכן לתפילין וכן למזוזה (ע"י שו"ע או"ח סי' ל"ב סעיף י"ט) ובדיעבד אם אמר רק 'לשם ספר תורה' או לשם תפילין, או מזוזה – יצא (שו"ת "שבט הקהתי" סי' מ"ד בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל).

'קוואטער' לחתן וכלה

שאלה: האם אפשר לתת 'קוואטער' לחתן וכלה בין האירוסין לחתונה?
תשובה: אין זה אסור אבל אין ראוי לעשות כן (הגרא"ל שטיינמן שליט"א), אצלנו לא נהגו לכבד בזה חתן וכלה מאורסין (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

נסיעה במנהרה עם מתים

שאלה: האם מותר לכהן לנסוע בתוך מנהרה, או שצריך לחשוש שיש שם הלווית הנפטר?
תשובה: אם הכהן רואה שמעבירים שם נפטר, אסור לנסוע באותו זמן בתוך המנהרה, כיון שעצם הרכב לא נחשב לאוהל שחוצץ בפני טומאת מת. נמצא שיש טומאת מת בכל המנהרה, שכולה אוהל אחד (משום דאוהל זרוק לאו שמיה אוהל, וע"י "חזון איש" יו"ד סי' ר"א ס"ק ח', "הר צבי" יו"ד סי' ר"פ, "אגרות משה" יו"ד ח"ב סי' קס"ד, "מנחת שלמה" סו"ס ע"ב). אולם אם אינו רואה לא חייב לנסוע מסביב כיון שזהו מיעוט שאינו מצוי כלל, ובפרט שכל הנסיעה במנהרה אורכת דקות ספורות. אולם החברה קדישא שמעבירים המת, לכתחילה לא יסעו דרך מנהרות, היות שיש שם הרבה רכבים, ויש צד גדול שיש שם כהנים (אנו רואים דבכל בית כנסת ומנין שיש שם עשר או עשרים אנשים, יש גם כהן), וא"כ אסור להם לטמא כהנים אלו, ואפילו כשמסתבר שהכהן חילוני, מכל מקום דין כהן יש לו, ואסור לו מן התורה להיטמא

(הגר"ש אלישיב זצ"ל).

ועוד, דאם נוסעים דרך מנהרות אזי כל הכהנים שנסעו שם לפני המת הם טמאים לשיטת ה"תרומת הדשן" דשער העיר מטמא את הכהנים משעת הפטירה, הואיל וסופו לעבור שם.

להשתמש ב"כרטיס מועדון" של חבר

שאלה: נכנס לחנות ואמר למוכר שיש לו כרטיס מועדון של חברו, המוכר אמר שאין לו רשות לעשות לו הנחה בזה, ובכל זאת נתן לו הנחה והוזיל את המוצר, האם מותר לקבל הנחה זו או לא?
תשובה: היות שהפקיד בחנות לא היה הבעלים רק אדם זר, אין לו רשות להוזיל (וכמו שהוא בעצמו הודה בזה), ולכן חייב הקונה להחזיר את סכום ההנחה, וגם אם נמצא בעיר אחרת חייב לדאוג לכך שהכסף יגיע בחזרה לבעלים.

לספר לשון הרע כדי להרוויח את סכום ההנחה

שאלה: האם מותר לצלצל לבעל החנות כדי לבקש ממנו שימחל לו על ההנחה שנתן לו המוכר ללא רשות, ועי"ז יתגלה שהמוכר בחנות עשה דבר שאסור לו לעשות, והרי זה לשון הרע?
תשובה: אסור לו לעבור על לשון הרע כדי להרוויח כסף, אם עי"ז הבעלים ידעו על מעשי המוכר (וע"י ספר "חפץ חיים" ה' לשון הרע, כלל א' סעיף ו' שמבטל לשון הרע חייב אפילו להפסיד כל פרנסתו). אבל יש עצה לכך, שישפר לבעלים שבא עם כרטיס מועדון של חברו (וכאילו המוכר בחנות לא ידע שזה של חברו ולא שלו), וקנה בזה ומבקש ממנו שימחל לו על סכום ההנחה, נמצא שמבקש מהבעלים מבלי לעבור על לשון הרע.

אם יש חשש שהמוכר עושה כן הרבה פעמים, הרי יש בזה תועלת לבעל החנות, שע"י יפסיק המוכר להפסיד לו כסף, והרי בתועלת מותר לספר לשון הרע.

ולכן יעשה כפי שמבואר ב"חפץ חיים" (כלל י' סעיף ב') שקודם צריך לנסות לומר לבעל הדבר עצמו ולא לספר לאחרים, ע"י שם, וא"כ בזה צריך קודם לומר למוכר עצמו, בינו לבין עצמו שאסור לו לעשות כן משום גניבה, ורק אם רואה שלא מועיל, אולי מותר לומר לבעל החנות, ובתנאי שיש עוד את שבעת התנאים המתירים לכך, וכמבואר ב"חפץ חיים" (שם).

תשלום דמי שדכנות בטעות

שאלה: זוג שהתחתן, ומיד לאחר החתונה התגלה שהחתן בעבר היה חילוני וחסר מידות, ועוד דברים רבים שלא התגלו קודם, והיו מוכרחים להתגרש ר"ל, האם יכולים לתבוע מהשדכן שיחזיר להם את דמי השדכנות?
תשובה: אם הם דברים שהשדכן ידע וניסה לכסותם מהמשפחה, יש טענת מקח טעות וחייב להחזיר את הכסף, אולם אם השדכן אומר שלא ידע, אזי אי אפשר לחייבו, שהוא רק בגדר מראה מקום, והמשפחה היתה צריכה לעשות את הברורים בעצמם.

אוכל שהגיע לאחר השמחה

שאלה: עשה שמחה בירושלים והזמין ממומחה בבני ברק צלחות של פירות יקרות, מוכנות וחתוכות בכל מיני צורות (עלות של 1000 ₪), המשלוח יצא מבני ברק ע"י שליח, אך מאחר והיתה תאונת דרכים השליח הגיע לאירוע מאוחר לאחר שכבר נגמרה השמחה. מי צריך לשלם, בעל הפירות טוען שהוא עשה את שלו ולא פשע ולכן חייב לקבל את הכסף, ובעל השמחה טוען שלא קיבל את הסחורה, ולכן אינו צריך לשלם, ומי צריך לשלם לשליח?
תשובה:

א. תלוי מי אחראי על השליחות בנד"ד, אם על בעל השמחה מוטל לקחת את הפירות מבית בעל הפירות, ורק מפני שבעל השמחה היה בירושלים ביקש מבעל הפירות לארגן את שליחתם, בכה"ג השליח הוא של בעל השמחה, ולכן מיד כשהשליח לקח את הפירות, בעל הפירות כבר סיים תפקידו, ובעל השמחה חייב לשלם גם לקייטרינג וגם לשליח.

ב. ואם היה מדובר כמו בקייטרינג, שהם צריכים להביא את האוכל למקום השמחה, אפילו היה אונס בדרך, מ"מ בפועל לא קיבל את הסחורה, ועל הקייטרינג לקבל את ההפסד (ע"י שו"ע חו"מ סי' קכ"ה סעיף א', ו"פתחי חושן" דיני הלוואה פרק ה' סעיף י' וס"ק ל"א). וכן מוטל עליהם לשלם לשליח כיון שהוא עשה מה שביקשו ממנו וטרם עבורם.

גזל ערבות לפני כשלושים שנה

שאלה: לפי כשלושים שנה בהיותו ילד גנב ערבות מעץ ערבות הגזל בחצר אחת, ומכר אותם לפני סוכות, עכשיו חזר לאותה החצר אך לא מצא שם לא את העץ, וגם השכנים כבר התחלפו, מה עליו לעשות?

תשובה: בדרך כלל כשיש ערבות הגדלות בחצר, לאחר סוכות נשארים הרבה ערבות על האילן, וא"כ לא גרם שום הפסד לבעלים כלל, שבין כך היה מפקירם לאחר סוכות, ובכל זאת ליתר בטחון יכול לקחת את דמי הערבות ולזכות (ע"י אחר) למי שהוא חייב להם כסף, ולתת הכסף לצדקה על חשבונם (ולא דמי לאתרונים שקוטפים ומנקים כל אתרוג, ולכן חייב לשלם אפילו אם בסוף נשארו לו הרבה אתרוגים).